

ლატორული, საგადასახადო, მმართველობითი) შედგენა და წარდგენა გარე და შიდა მომხმარებლებისათვის;

- ბანკის ადმინისტრაციულ-სამეურნეო საქმიანობის აღრიცხვა;
- ძირითადი საშუალებების, არამატერიალური აქტივებისა და სასაწყობო მეურნეობის აღრიცხვა, ინვენტარიზაცია და მათ მოძრაობასთან დაკავშირებული ოპერაციების განხორციელება.

კომერციულ ბანკებში საბუღალტრო აღრიცხვისა და ანგარიშგების სამსახურების გამართულად მუშაობისა და მათზე დაკისრებული მოვალეობების შესრულებისათვის პასუხისმგებლობა აკისრია მთავარ ბუღალტერს. ბანკის შესაბამისი თანამშრომლები საბუღალტრო ოპერაციებს ასრულებენ მათი თანამდებობრივი ინსტრუქციების შესაბამისად.

თითოეული კომერციული ბანკი დამოუკიდებლად განსაზღვრავს თავისი საოპერაციო დღის ხანგრძლივობას, ანუ საოპერაციო-სააღრიცხვო ციკლს მოცემული კალენდარული დღისათვის, რომლის განმავლობაშიც ხდება განხორციელებული ოპერაციების ასახვა იმავე დღის ბალანსში. საოპერაციო დღის ხანგრძლივობა, ანუ მისი დასაწყისი და დასასრული, დამოკიდებულია კონკრეტული ბანკის შესაბამისი სამსახურების მუშაობის რეჟიმზე, მის სტრატეგიასა და კონკურენტულ გარემოზე. საოპერაციო დღის დასრულების შემდეგ მიღებული დოკუმენტაცია ან ჩატარებული ოპერაციები ბალანსში აისახება მომდევნო სამუშაო დღეს.

### 9.3. კომერციული ბანკის ბალანსი და მისი აბჯის პრინციპები

კომერციული ბანკის ბალანსი არის ის სარკე, რომელიც სრულად ასახავს ბანკის მდგომარეობას მოცემული მომენტისათვის. ის ინფორმაცია, რომელიც იკითხება თუნდაც გამსხვილებული მუხლებით წარმოდგენილი, ე. წ. „მოკლე“ ბალანსიდან, პასუხს სცემს ბევრ საინტერესო კითხვას ამ კომერციული ბანკის შესახებ. ბალანსიდან შესაძლებელია გავიგოთ პირველადი ინფორმაცია ბანკის მასშტაბებზე (აქტივების მოცულობა), რესურსების სტრუქტურასა და წყაროებზე, აქტივების სტრუქტურაზე, სახსრების ეფექტიანად განთავსებაზე, მომგებიანობაზე, ლიკვიდობაზე და ა.შ. სწორედ ამ მიზნებისათვის იყო წარმოდგენილი საქართველოს საბანკო სისტემის კონსოლიდირებული ბალანსი, ასევე აქტივების, პასივების, კაპიტალის, მოგებისა და ხარჯების ბალანსური მონაცემები გასულ მასალაში.

**კომერციული ბანკის ბალანსი** – ესაა ბუღალტრული ბალანსი, რომელიც ასახავს კომერციული ბანკის საკუთარი და მოზიდული სახსრების მდგომარეობას და მათ განთავსებას სხვადასხვა აქტიურ ოპერაციაში, ასევე მისი საქმიანობის ფინანსურ შედეგებს. კომერციული ბანკის ბალანსი საბუღალტრო აღრიცხვის ძირითადი დოკუმენტია, რომელიც ანალიზური აღრიცხვის (პირადი ანგარიშები) მონაცემების ჯამს ასახავს მათი ნომრების ზრდის წესით. ამასთან, ეს მონაცემები დაჯგუფებული უნდა იყოს მათი ეკონომიკური ერთგვაროვნების ან ლიკვიდურობის მიხედვით.

საბანკო ბალანსები მიეკუთვნება კომერციული ინფორმაციის საშუალებებს და პასუხობს ოპერატიულობის, კონკრეტულობისა და სანდოობის მოთხოვნებს. კომერციული ბანკის ბალანსის ოპერატიულობა ვლინდება მის ყოველდღიურ შედგენაში, რომელიც, თავის მხრივ, უზრუნველყოფს მისი კონკრეტულობისა და სანდოობის ხარისხის ზრდასა და გარანტირებას. ყოველივე აღნიშნული გამოიხატება საბანკო დანესებულებების მიერ კლიენტებისათვის მათი პირადი ანგარიშებიდან ყოველდღიური ამონაწერების გაცემაში, რაც მინიმუმამდე ამცირებს შეცდომების ალბათობას.

საქართველოში კომერციული ბანკის ბალანსის, როგორც მისი საქმიანობის შესახებ კომერციული ინფორმაციის უპირველესი წყაროს, მნიშვნელობა კარგად ჩანს ჩვენთვის უკვე ნაცნობ „გამჭვირვალობის წესში“. დოკუმენტის თანახმად, ქვეყანაში საბაზრო დისციპლინის განმტკიცებისა და საბანკო სექტორისადმი საზოგადოების ნდობის ამაღლებისათვის ერთ-ერთი აუცილებელი პირობაა საბანკო სექტორის ფინანსური მდგომარეობის გამჭვირვალობა, რაც მიიღწევა კომერციული ბანკების მიერ ფინანსურ ანგარიშგებათა საჯაროობით. დოკუმენტის თანახმად, კომერციული ბანკები ვალდებული არიან ბეჭდურ ორგანოებში, საკუთარ და საქართველოს ეროვნული ბანკის ვებგვერდებზე ყოველკვარტალურად გამოაქვეყნონ შემდეგი ანგარიშგებები:

- საბალანსო უწყისი;
- მოგება-ზარალის უწყისი;
- ბალანსგარეშე ანგარიშგების უწყისი;
- ეკონომიკური მაჩვენებლები;
- ინფორმაცია ბანკის სამეთვალყურეო საბჭოს, დირექტორატის, აქციონერებისა და ბენეფიციარების შესახებ.

ნიშანდობლივია, რომ პირველი ოთხი ანგარიშგების წყაროს სწორედ კომერციული ბანკის საბუღალტრო ბალანსი წარმოადგენს.

კომერციული ბანკის ბალანსი წარმოადგენს აქტივების, ვალდებულებებისა და კაპიტალის ჩამონათვალს, რომელთა შორის შესაბამისობა გამოისახება ბალანსის ცნობილი ფორმულის მეშვეობით:

$$\text{აქტივები} = \text{ვალდებულებები} + \text{კაპიტალი} \quad (9.1)$$

ცხადია, აქტივის ანგარიშების ნაშთი უდრის პასივების ნაშთს, სიტყვა „ბალანსი“ ხომ ტოლობასაც ნიშნავს. ამ ნაშთს ხშირად უწოდებენ **ბალანსის ვალუტას** და იგი არ უნდა აგვერიოს უცხოურ ვალუტაში. ბალანსის ვალუტა, როგორც ვხვდებით, ესაა აქტივების ან პასივების ჯამი. ბალანსის ვალუტა და აქტივები (აქტივების ჯამი) სინონიმებად გამოიყენება. როცა, მაგალითად, ამბობენ, რომ რომელიმე ბანკის აქტივები საანგარიშო პერიოდში გაიზარდა 15%-ით, ცხადია, საუბარია როგორც აქტივების, ისე პასივების, ანუ ბალანსის ვალუტის ზრდაზე.

უნდა აღინიშნოს, რომ საბალანსე ანგარიშების გარდა, სადაც აღირიცხება ნებისმიერი ოპერაცია, რომელიც დაკავშირებულია ფულის მოძრაობასთან, კომერციული ბანკების აღრიცხვის პრაქტიკაში ფართოდ გამოიყენება **გარე-ბალანსური** (იგივე გარესაბალანსო ან ბალანსგარეშე) ანგარიშები. გარესაბალანსო ანგარიშები გამოიყენება იმ ფასეულობების, დოკუმენტებისა და პირობითი ვალდებულებების აღრიცხვისათვის, რომელთა ასახვა შეუძლებელია ბალანსში, ვინაიდან არაა დაკავშირებული უშუალოდ ფულის მოძრაობასთან,

მაგრამ მნიშვნელოვანია ბანკისათვის მათი აღრიცხვა. გარესაბალანსო ანგარიშების მნიშვნელობა განპირობებულია იმით, რომ აქ აღრიცხება როგორც ბანკის მხრიდან, ისე მის მიმართ ვალდებულებები, ფასეულობა და დოკუმენტები, რომლებიც მომავალში მოახდენენ ან შეიძლება მოახდინონ გავლენა ბანკში ფულის მოძრაობაზე და, შესაბამისად – მის ბალანსზე. გარესაბალანსო ანგარიშებზე აღრიცხება პირობითი ვალდებულებები (მიღებული და გაცემული გარანტიები), ფორვარდული და ფიუჩერული, ზარალში ჩამონერილი ვალეები და სხვ.

კომერციული ბანკის ბალანსის აგება ხდება საბუღალტრო აღრიცხვის იმ 10 ძირითად პრინციპზე დაყრდნობით, რომლებიც განვილილ მასალაში უკვე განვიხილეთ.

ქართული კომერციული ბანკების ბალანსი დგება უნიფიცირებული სისტემის მიხედვით, რომელიც შემდეგ პარაგრაფში იქნება წარმოდგენილი.

## 9.4. ბანკების ანგარიშთა გეგმა საქართველოში

ქართული ბანკების როგორც საქართველოს ეროვნული ბანკის, ისე კომერციული ბანკების ბალანსი, დგება უნიფიცირებული სისტემის მიხედვით, „საქართველოს საბანკო დანესებულებებისათვის ბუღალტრული აღრიცხვის ანგარიშთა გეგმისა და მისი გამოყენების ინსტრუქციის“ შესაბამისად. როგორც ზემოთ აღინიშნა, დოკუმენტი საქართველოს ეროვნულ ბანკთან ერთად შემუშავებულ და დამტკიცებულ იქნა საქართველოს პარლამენტთან არსებული ბუღალტრული აღრიცხვის სტანდარტების კომისიის 2000 წლის 26 ოქტომბრის №3 დადგენილებით. აღნიშნული ანგარიშთა გეგმა შემუშავებულია ბუღალტრული აღრიცხვის საერთაშორისო სტანდარტებისა და საერთაშორისო აღრიცხვის ძირითადი პრინციპების მოთხოვნათა გათვალისწინებით, რომლის მიზანია, უზრუნველყოს საფინანსო ანგარიშგების მისაღებად ყველა საჭირო მოთხოვნა. იგი საშუალებას იძლევა, განხორციელდეს საბანკო ოპერაციების დეტალური, სრული აღრიცხვა და მომხმარებელმა დროულად მიიღოს რეალური ინფორმაცია. მოცემული ინსტრუქცია შედგება დანაყოფებისა და ქვედანაყოფებისაგან.

საბანკო დანესებულებების ანგარიშთა გეგმა არის სისტემატიზებული ჩამონათვალი ბუღალტრული აღრიცხვის ანგარიშებისა, გამოიყენება საბანკო ოპერაციების აღრიცხვისათვის, რომელიც შეესაბამება ქვეყნის კანონმდებლობასა და საქართველოს ეროვნული ბანკის ნორმატიულ აქტებს.

ზემოაღნიშნული ანგარიშთა გეგმა შემუშავებულია ბუღალტრული აღრიცხვის ძირითადი პრინციპების შესაბამისად და მასში გათვალისწინებულია:

- დარიცხვათა პრინციპი;
- წინდახედულობის პრინციპი,
- აღრიცხვაში ოპერაციების ასახვის პრინციპი;
- გამოსაყენებელი მეთოდების მუდმივობის პრინციპი;
- აქტივებისა და პასივების ცალ-ცალკე განხილვის პრინციპი;
- ფორმასთან შედარებით შინაარსის პრიორიტეტის პრინციპი;
- ბალანსის სიმყარის პრინციპი.